

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Malonyay János*

Cím: *Félben maradt szobrok*

Forrás: *Új Nemzedék*

Bp

1919. XI. 11.

(Helv)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

73

Hely

Idő

1919

Személy

Félbenmaradt szobrok.

A kommunizmus esőbejuttatta a magyar művészetet. Akárhová tekintünk, romokat, vagy legjobb esetben torzokat látunk, melyeknek nincsen folytatása. Lerombolták, amit eddig alkotunk és semmiféle ösztönzést nem adtak a jövőre. Hosszu idő multán körültekintünk a magyar művészetben és műtermeket járunk. Félbenmaradt szobrok, megkezdett munkák, amelyek némán vádolják a háborút, az emberiségnek ezt a bus brületét, amely minden életet és művészetet megölt. Ezuttal a szobrászok műtermét látogatjuk. Esztendőig húzódott a Szabadságszobornak, a Kossuth-szobornak és az Erzsébet-emlékműnek az ügye, izgatott hírlapi harcok központjában állt és ma már alig tudja a nagyközönség, miről is volt szó. A sivár műtermekben eszünkbe jut egy skandináv legenda az abbanmaradt templomról, melynek építését az ördög akadályozta meg. Ez a három nagyszerűnek ígérkező magyar szobor a háború ördögi művének áldozata. Különben ma már ott állana mind a három az utcán és hirdetné az erünket, a magyar művészet alkotóképességét...

A Kossuth-szobor.

Kint jártunk Horvai mesterrel a Hungáriai-utí faragó-műhelyben.

— A munka teljesen kész — mondotta nekünk Horvai — 1908-ban dőlt el a pályázat és szerződés szerint éppen az idén kellett volna a szobrot leleplezni. Hétszázötvenezer koronát adakoztak össze, tellett annak idején belőle a jófajta magyar márványra; s csupán a talapzat hiányzik hozzá, amely megszállott területen maradt. Annak az ideszállítására jókora summába kerülne most. A vörösek meg akarták semmisíteni szobromat, le akarták nyakázni az alako-

kat, mert még Kossu hot sem szenvedhették. A torzókat az ifju óriásoknak szánták, hogy valami egyebet faricskáljanak belőle.

A szoboresoporlozat nincs összeállítva. Ugy maradtak ott, ahogy évekkkel ezelőtt odahelyezték őket a faragóműhely sáros udvarára; az első független magyar minisztérium emberi méreteket fölülmuló torzói sorban egymás mögött buslakodnak elhagyottságukon.

Horvai a magyar eszménységét testesítette meg bennük. Ilyenek, igen így élnek képzeletünkben ők: Batthyány, Széchenyi, Eö vös, Deák, Klauzál, Mészáros, Szemere, Esterházy... Kossuth szórja a magot... az eszmét...

Lélek járt Horvai vésője nyomán, roppant kifejező erőt sürített minden vonalába ezeken az alakokon. Fény és árnyék játéka, a köntösök redőzet-menete, a testtartás, a vonalhajlások mind tudatosan szolgálják és fölszínre hozzák az ábrázolt alakok benső egyéniségét. Batthyány fonségesen mártír, Szemere ellenben intrikus; míg Eö vös arcát figyelve, a karthauzi mosódik elő vonásaitól. Horvai a vésőjét, vallomása szerint, az antikokon edzette, azonban ezeknek a szobor-alakoknak különös érdemük éppen abban rejlik, hogy a fejlett kivitel mellett, még egyéb is van rajuk. A lirikus magyar lélek borongása. Mind szomorúak. Miért? Horvai nyilván előre megérezte mintázás közben azt, ami elkövetkezett.

A szobor hátsó frontján széles akkordban viharzik föl a megmozduló nemzet. Sorjában egymás mellett, mind fokozottabb, kibontakozóbb erővel — és egyszerre, az utolsó harcok halálba roskad. A szabadságharc.

A Kossuth-szobor a parlament elé kell hogy kerüljön mihamarabb.

A Szabadság-szobor.

A magyar szabadság... Szamovolszky Ödön, a fiatalon elhunyt művész sorsa tragikusabb minden más mostoha művészpályánál. A magyar szabadságharcnak akart emléket állítani

s a roppant terü összeroppantotta őt. 1914-ben, amikor kitört a világháború, már beteg, erőtlennül állott a sorozóbizottság elé. A fületlen teremben tüdőgyuladást kapott. És meghalt még abban az évben, 38 éves korában, s a háború, amely megölte, nem a magyar szabadság háborúja volt. Hasonlóképen szomorú sorsra jutott a szobor kivitelében társa: Gács István is, aki hadifogságba került s most a turkesztáni Taszkendből várja szabadulását.

Olyan szegény sorban tengődött a nagytehetségű Szamovolszky, hogy annakidején még műteremre sem tellett neki. Gácsossal dolgozott együtt egy szerény Damjanich-utcai pajta-féltében és akkor, 1907-ben jutott eszükbe, hogy a kifizőtt szoborpályázaton ők is részvesznek. Dehogy álmodták ők, — moadjá nekünk Szamovolszky öccse — hogy az akkori klikk-rendszerben sikert aratnak. Ugy terveztek, külön-külön mintáznak két tervet, csak hogy szűk volt a pajta, gátolták egymást a munkában. Végül együttesen érelték tovább Szamovolszky tervét, amely két esztendővel ezelőtt máris díjat nyert. A városnak azonban eszébe jutott, hogy a zsűribe külföldi művészeket is meghív, s így jutottak ők fiatalon, szinte névtelennül, a pártatlan ítélkezés révén a megbízáshoz.

Hétszázezer korona állott a rendelkezésükre, ebből azonban alig jutott a két művész tiszteletdíjára, mert a költség felemészített mindent. De ők dolgoztak szegényen is. Hat esztendeig munkálkodtak a roppant méretű alkotáson, a szo-

bor félig-meddig el is készült és akkor egyszerre lecsapott a végzet.

Az emlékműnek a *Szabadság-téren* kellene állnia. Egyik legszebb szobrunk volna. Alapja felajzott ijhoz hasonló, tisztára magyaros alkotás. Elöl, a kiugrón a harc szimbóluma: legáz tetemeneken robogó harci-szekér; kocsisa mezítelen ifju, fegyvertelen, az egész alkotáson egyetlen fegyver sincsen, hanem duzzadó erő. Az iv két szárnyán pedig a küzdő nemzet; Petőfi és Kossuth vezeti a két csoportot. Közepütt, magas talapzaton Hadur bálványszerű, végletekig leegyszerűsített alakja. Semmi más nem felőtli rajta, mint két marokra szoritott *ökke*. Néz lefelé, az alant küzdő nemzetre. És Hadurt, sajnos, egy paraséti műteremben lepi a por és Szamovolszky európai hírességre jogosított nevét immár szinte elfeledték . . .

— Gácsot várjuk haza — mondotta nekünk *Wildner* Ödön dr tanácsos, a városháza művészeti osztályának vezetője. — Szó sincs róla, hogy a szobor leleplezését elejtettük volna, hiszen az öntés és némi szobrászati munka van már csak hátra. Ebbe azonban beleszólása van a még egyik életben maradt művésznek is.

A szobor tehát mégis csak állani fog — egyszer.

Az Erzébet-emlékmű.

1902-ben hirdettek rá első ízben pályázatot és 1916-ban volt a legutóbbi, a hatodik. S meddők bizonyult ez is. Nem szobrászainkon mulik.

Illetékes helyen a következő értesülést kaptuk a szerencsétlen pályázatról:

1916-ban a legutóbbi pályázaton a bizottság úgy határozott, hogy az ötödik pályázat alkalomával első díjjal kitüntetett művészek tanulmá-

nyi tervet készítenek a kivitelre. Öt művész-csoportról van szó. Nekik kellett volna versenyezniök egymás között. De közben változtak a viszonyok, abbamaradt minden. *További érdemleges lépések nem történtek.* A pályázatra összegyűlt vagyon mintegy *két-hárommillió korona.* Az adakozók az Erzsébet szoborra adták, erre szavazta meg a törvény is.

Ennyi a hivatalos helyről kapott értesülésünk.

*

... Hogy ez a három nagykompozícióju, erős művészi képességről tanuskodó szoborpályázatunk esztendőök hosszú során se jutott befejezéshez, az még egy tanulságot nyujthat: *nemcsak a körülményeken mulott a szobrok félbemaradása.* Nem volt és még mindig nincsen művészi életünk irányítása állandó és hozzáértő emberek kezébe letéve. Nincs művészeti minisztériumunk.

Malonyáy János.

